

ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԵՄ

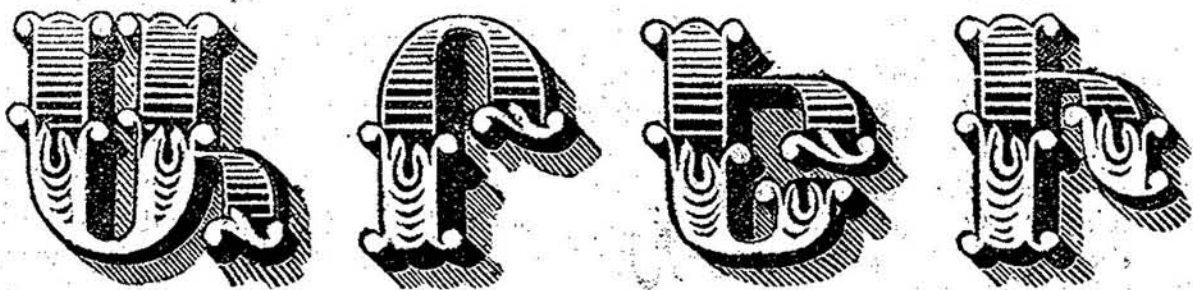
ՔԱՆԱԿԱՆ

Տարեկան վեցամսեայ

ԵԳԻՊՏՈՍ . . . 2. 0. 80 40
ԱՐՏԱՍՏԱՆ 36. 20 10

ԾԱՆՈԹՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՏԵՐԵՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՏԱՍՏԱՆԻ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՕՐԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԵԲ ԱՆԳԱՄ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏԵՐԵՆՈՒԹԻՒՆ

Շարժւալստ, Թիւ 16

ԱՂԵՐՍԱՆԴՐՈՒ

ՀԱՍՏԷ

Journal AREV

B. P. № 600

Alexandrie, EGYPT

ՀԱՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ ԶԵՆՈՒԹԻՒՆԵՐԸ ԶԵՆ ՎԵՐԱԴՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՐԵՆ-ԽՄԲԱԳՐԱԳԵՏ՝ ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԵԱՆ

ՆՈՐ ԶԳԱՅՈՒՄ ՄԸ

Վերջերս շատ գործեցաւ «բաղ-
դորոյ» կամ «բաղդաւճիւ» վայր-
կեանքն մասին։
Ամէն օր կ'արձանագրենք հայ
«ազատագրական պայքարին դրո-
ւագները»։
Պատուելի ճէճիգեանէն վերջ
դեռ շատեր հոշակեցին թէ «հայ
ազգն ալ պատերազմի մէջ է»։
«Զեռափոխութիւն» բառը, զոր

գիմարեալ մանկունքը օրհնելիս՝
«կայծակնամարտ մարգարէի ոգե-
շունչ շնորհով և աւելնով» կ'արտա-
սանէ։ — «Քանի որ նրանք մար-
դախոյնեան սանձանից անցել են
եւ անխնայ կոտորու են, դուք էլ
զնայե՛ք...»
Անագործին թուրքերու վերջին
ամիսներուն մէջ գործած անխնայ-
ութեան բարբարոսութեանց հանդէպ
եւ ինչու

թերցողներու լայն խաւերուն վրայ
խղճամիտ գործի մը համար ա,
մենքն յուսահատական բանի է ար-
դարեւ տեսնել որ իր յօդուածները
կը մնան ապարդիւն, թէեւ անոնք
ստեղծ գնահատուին և շնորհաւոր-
ութիւններու արժանանան։ Հայ
հրապարակագրին սովորական բաղդն
է ասիական դժբաղդաբար։ Հայ ըն-
թերցողներէն շատերը կը բաւական
նախան լրագրի մը սինակներուն
մէջ պարտէ զանեւ գրեւորքը չաւա-
գրագրող լուրերը՝ աշխարհի ամենէն
ցայտուն անցուղաբերուն տեղեակ
ըլլալու պարզ հետաքրքրութեամբ
մը, եթէ ոչ հաճելի ժամանակ մը և խօ-
սակցութեան նիւթ ունենալու տե-
ղով։ Այն քիչերն ալ որ խմբագրին
տեսութիւնները քիչ մասնով ուշա-
գրութեամբ կը կարդան, հազիւ
վայրկեան մը կ'անդադարանան այն-
տեղ յուզուած նիւթերուն վրայ և
առանց իրենց միտքը աւելի յօգնե-
ցնելու, առանց խորասուզուելու
յօդուածին հոգիին մէջ, առանց
կշեռու, քննադատելու, ընդունե-
լու կամ մերժելու յայտնուած կար-
ծիքները, և առանց իրենց վար-
մունքն ու գործունէութիւնը պատ-
շաճեցնելու այդ կարծիքներուն
լրագիրը մէկ կողմ կը ձգեն, դարձ-
եալ թաղուելու համար իրենց ա-
ռօրեայ հոգեւոր մէջ։

Այս կերպով որոշ միտք մը
հասկցնելու կամ հասնելու մը ստեղ-
ծելու ձգտող խմբագիրը կը ստիպ-
ուի միեւնոյն նիւթին վրայ դառ-
նալ շարունակ, կրկնել իր թելա-
գրութիւնները տարբեր-տարբեր ձե-
ւերով՝ ուշագրի ընթերցողներուն
ձանձրալի ըլլալու աստիճան։

Որչափ ատեն որ ընթերցումի
այս թելեւ կերպը շարունակուի
մեր մէջ ու լրջօրէն չառնուի մա-
մուլին դերը, անկարելի կը դառ-
նայ առողջ հանրային կարծիք մը
առաջ բերել, և հրապարակագրու-
թիւնը կը վերադառնայ իր իսկական կո-
չումէն։ Առանց ընթերցողներու
զարգացած գատողութեանը, առանց

միտքը, առաջնորդել
դայն գրեթէ անզգալաբար, և օր մ'ալ
առաջ բերել թերեւս այն ուղղու-
թիւնը, այն շարժումը զոր իրեն
նպատակակէտ ընտրած էր։

Բայց երբ հանրային խնդիրները
հրատապ կարեւորութիւն մը կը
ստանան, երբ դէպքերը և եղելու-
թիւնները կը դաժալիժին, երբ ան-
միջական գործ մը կայ կատարե-
լիք, երբ ամենակենսական և ան-
յետաձգելի պէտքեր ու պարտա-
կանութիւններ խնդրոյ առարկայ
են, մամուլը չի կրնար իր օգտա-
կար դերը կատարել՝ եթէ ընթեր-
ցողները շարունակեն մնալ իրենց
սովորական հեղգութեան մէջ։

Ժամանակը յորում կ'ապրինք
այսպիսիներէն է, ամենէն տեսչոտ,
ամենէն ճգնաժամայինն է զոր եր-
բեք ապրած ըլլանք դարերէ հետէ։
Այսպիսի ժամանակի մը մէջ, ըն-
թերցողները ո'չ միայն պէտք է
հեւի հեւ հետեւին օրուան անցե-
րուն, այլ և, այլ մանաւանդ, իրազեկ
և գիտակից դառնան օրուան ան-
հրաժեշտ պահանջներուն և անգն-
ցառելի պարտականութիւններուն,
և անվերջ կատարեն անոնցմէ ի-
րենց ինկած բաժինը։

Մեծ դէպքերու, մեծ պարտա-
կանութիւններու ժամն է արդարեւ։
Ամէն վայրկեան որ կը սահի կ'անց-
նի առանց մեր կողմէ պարտակա-
նութեան մը կատարմանը, գործու-
նէութեան մը իրականացումին, առ-
դարմանելի կորուստ մըն է մեր ազ-
գային գաղտնի համար, մեր ժողո-
վուրդին համար։

Դանդաղութեան, վարանումի,
անտարբերութեան, ալլուրութեան
ժամը չէ՝ այս պարտաճանաչու-
թեան, կենսունակութեան, ներուժ
գործունէութեան, գերադոյն ճի-
գեւոր վճռական վայրկեանն է։ Մեր
մէջ օրուան անհոգութիւնը մեր
հազարաւոր եղբայրներու կեանքովը
կը տուժուի անգին՝ մայր-հայրենի-
քին մէջ։ Մեր պատասխանատու-
թիւններուն անհունութեանը առջև
պէտք է սթափուինք, սարսափինք
ամենքս ալ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԵԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Համեմատական պատերազմը (որ,
խօսքը մէջերնիս, նամը կը փախցնէ կոր-
քել-քել) շատ մը մեծազորութեան և ապշե-
ցուցիչ սնանկութիւններու պատճառ և
զաւ, Սիւնիկացան... քաղաքակրթու-
թիւնը, խաղաղասիրական խրովները,
համամարդկային վարդապետութիւնները,
միջազգային բոլոր օրէնսդրութիւնը,
լանչի երջանկէն քաղաքի պայմանագրու-
թիւնները, դաշնագրութեանց յարգան-
քը, ընկերակցութեան վրայ դրուած
յոյսը իբր խաղաղութեան Ֆալստը(!),
սնանկացան ցամաքային ու ծովային
պատերազմի վաղնջական մէթոսները,
... և անկան ոճով... զեղարուստա-

Մ... ան մեր գր...
ցանք ցարգ... մեր ընթերցողներուն
խիղճերը վաղնջ շարժել և չի-
նարար արդիւնք մը քաղել յօդու-
ազգային դատին։ Հետզհետէ աւել-
ի սուր ստիպողութիւն առնող հար-
ցերուն շուրջ մեր հետադայ գրե-
լիքները ո'րչափ պիտի յալոյին ցըն-
ցել մեր ընթերցողները։ — Այս հարց
մանց պատասխանը ընթերցողները
պիտի տան։

Մենք պիտի փափաքէինք աւելի
մեծ ոգեւորութիւն մը ստեղծուած
տեսնել արտաշահմանի մեր ընթեր-
ցողներուն մէջ ընդհանրապէս, Ե-
դիպտահայութեան մէջ մասնաւո-
րապէս։ Ներկայ վայրկեաններուն
մէջ թիւով դոճանալը ներքին պիտի
ըլլար մեզի համար։ Մենք պիտի
շարունակենք միեւնոյն ուղիւ
շեւած յանալ միշտ աւելի հրա-
քել եռանդները, միշտ աւելի ոգե-
ւորել բարեկամեցողութիւնները,
արծարծել սրբազան հօրը մեր ըն-
թերցողներուն սրտերուն և հոգի-
ներուն մէջ, — այդ ընթերցողները
մեզի համակիր ըլլան թէ ոչ, թէ-
պէտ իրաւունք ունինք աւելի
մեծ չափով մեր համախոհներէն
սպասելու որ իւրացնեն հոս յայտ-
նուած գաղափարներն և հոսկէ ուղ-
ղուած կոչերը։ Այսպէսով է որ ի-
րական ծառայութիւն մը մատու-
ցած պիտի ըլլայինք մեր ազգային
կենսական շահերուն։

Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԵՂԱՄԱՍՏԱՆԻ ՆՊԱՍՏԻ

Հեղիպաստի Սուրաբայ քաղաքէն
Մայիս 3 թուականով կը գրեն «Մշակ»-ի
թէ հայ կամուսնուհիներ, վերադարձու-
նալ զաղաքէն մէջ անգնականութեան գու-
մարներէն հետագրով վեհ. կաթողիկոսին
զրկուած է, Լոմոսոյի Հայ Միացեալ Ընկե-
ան միջոցով, 3000 անգլ. ոսկի, որ
աւելնալով Մարտ ամսուն դարձեալ վեհ.
Հայրապետին զրկուած 1000 անգլ. ոս-
կին վրայ, կ'ընէ ընդամենը 4000 ոսկի
Այնք զատ, կալիփաթի, Ռասկուլնի
և Սինկաբուրի մէջ ևս բաւական խո-
շոր գումարներ հանգանակուած են և
հանգանակութիւնը դեռ շարունակուելու
վրայ է։

ԱՂԵՐՍԱՆԴՐՈՒՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

«Արև» այսուհետև հրապարակ կ'ըլլէ
միշտ երկուշաբթի, Զորեք, և Ուրբաթ ի-
րիկունները։

«Արև»-ի ցրուիչները փոխուած ըլ-
լալով կը խնդրենք որ մեր այն ընթեր-
ցողները որ թերթ չեն ստացած, հաճին
մեզ իմաց տալ։

Բամբաստան ընթերցողներու դե-
րութեան համար «Արև»-ը տուած ենք
հաւ. Պուլվար տը Բամբաստան արաբ լրա-
գրաւորաններուն Աստիցմէ դատ մեր
միւս ցրուիչները դարձեալ Հայեր են։

Գարեթէ ի վեր ամուսն հաւելիքներու
պէս օթել այս ամսականները պիտի դը-
ծա՞նք որակելու, պատկերացնելու հա-
մար պատերազմ մը ուր քսան միլիոն
մարտիկ կայ առնուազն, և որ եւրոպայի
... ունի իրեն ռազմադաշտ... Աճիւր
... Լուսնոյ լիկեմներ պիտի
... համար, որոնք
... պիտի մէջ,
... զորանք լոյսը

Դիմումները, ինչպէս, բոլորի, կ'ընտրեն
մեր, փոխարինելու աւելի վրայ ընկող-
մանաւ, Կամ կաղն ի կաղ, դայթ ի դայթ
բալետով, որ ուղեն վերադարձած, որ
զիւնէն, որ լոյսը կ'ընէ, որին մէջը
ձառուած, որին խոտուցը, որին ցա-
լը, որին ծղիքը խորատուած, որին
ծոռակը ձեղքուած, վարտիքով, շաղի-
կով, մօրերուն զովէն օրօրոցէն փա-
խած անասակ տղաքներու պէս, կամ
հողին տակի ձանձրոյթէն վայրկեան մը
զէպի արեւ սլացած մեռելներու պէս՝
որոնց կը կառնին տակաւին պատանդի
քանի մը պատանդի, Սա՛ տարբերու-
թեամբ որ ստանք կենսիքին արեւնով
լուսանելու ամառանիւր ունին փո-
խանակ կամաքի, շողիւնով լեցուն աշ-
քեր փոխանակ փոսացած ակնակալի-
ներու։

Հոն եկեր են, Աստուրիոյ և Ալ-
պիտին դաւանները, աւալին կալուղ
կրակին մէջ իրենց կոշիկներու մար-
նոյն կոտորածները քնացնելու, Միջեր-
կրակների գովալունչ ալիքներուն տար-
սուսին մէջ իրենց շնորհէն թմբած ա-
ռողջութիւնը չ'ընդհատու, և խախտու-
նայուածքներով դիտելու ուրիշ մայր-
կային արարածներ, բարօրութեամբ և
ստողութեամբ և երջանկութեամբ յա-
ղեցած, կեանքի ուրախութիւններով
զինուցած, արեւը շնչելու հեշտանքն
զգլիւն, որոնք եկած են անմայրախով
ծովուն բարբարոս ու չայկան աղին ու
բորակին փայփայանքին անձնատուր ըլ-
լալու։

Եւ անոնքմէ շատերուն նայուած-
քին մէջ կը կարգաւ, ո'վ թափանցող
տեսողութեան մը դիտելու և աղետաւոր
մենաշնորհ, կը կարգաւ այն ծուռ, սուր,
հոգեցունց, անասիկ պատմութիւնը,
պիտի ընէ այն գաշային նմանող բանը,
զոր կ'ուսնայ, ի տեսիլ դիւանին, թիւ-
նաւա, բարձրաշատակ մարդերու, ասպա-
տողին, դաճաճին նայուածքը։

Այո՛, ինչ ալ ըսեն ոմանք, ես կը
հաւատամ որ մեռելու գաղտը կրիտա-
սարկները մուծին, գաղտնիքին, միայ-
նութեան մէջ թափուած արցունքներ
ունին, զոր մենք չենք կրնար տեսնել,
այն ակնյայտին պատճառով որ անոնք
մեզմէ գաղտուկ կը թափուին, եւ որ
հպարտութիւնը դառնալ մեր աչքերէն
կը վարդապետէ։

Չեմ ըսեր որ վախճանին վախն է
որ դառնալ կը մտնեն։ Ոչ, ընդհա-
կառաւ, ոչինչ աւելի դիւրին քան յա-
տառել անոնք դիւցաղական քաջու-
նը։

ՎԱՀԱՆ ԱՆՏԻԲԵՐԸ

ԵՒ ԻՆՓՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՈՒՂ

VI

Ապրիլ 29ին դաւաններից Այդուստան
ուղարկուած մի քանի կիւն դերիներ, մի
տարօրինակ լուր րժրին. թիւրքերը
փախչում են. կանայք իրանց աչքերով
տեսնել են, որ նրանք սայլերը լծած, ու-
նասունները, մինչև անդամ կողերը բար-
ձած՝ հետանում են դէպի ծովը, թու-
ղաց իրանց աներն ու տղերը. Յաջորդ
օրերում ծովի վրա նկատուի են տասնից
ավելի լողացող նավեր, Լուրը լցատա-
վում է յաջորդ օրերը ուրիշ հայ կիւնե-
րի բերած տեղեկութիւններով, որոնք
տեսնել էին քիւրդերի շրջանում եղած
խուճապը, իսկ Լուսի դիւղից սայլերի
ճանապարհներով սարած ու եկած դիւ-
ղացիներն էլ խօսում են, որ Աւանց
դիւղում ծովից բերած այնպիսի լցած է
թիւրք ընտանիքներով և նրանց հետը
մէջ, արեւմուտքի, արեւմտեայ
և հարաւի ծովերը օժապոտյալ
... դեպ զեռերուն եղբքը և վրան, դաշտ-
ու մէջ, քաղաքներու մէջ, երկաթի,
կրակի, պղնձի շատաչիւններուն և պայ-
թիւններուն մէջտեղ, Պալթիկ եղբքը,
Ալբախանի, Եւքսինեան Պոստոսի, Եւք-
սիանի թուխ կանանց կապոյտ տարա-
ճութիւններուն վրայ, Պրճաններուն
ստորուոր, կարապետներուն ստորուոր,
Արաբաւոր ստորուոր, ամէն տեղ, ամէն
տեղ, խրամներու մէջ տրամուտ ծակա-
խիթ դարձնալով, իրարու դէմ ակաւայ
կրճակով, ունաք իրենց խաչի նշանը
մահիկինն ևս գրկախառնելու խիղճ չը-
նելով, քրիստոնէան քրիստոնէին դէմ
քրիստոնէից դարաւոր թշնամիին դէմ
եղբայրացած, եւրոպեան քաղաքակրթ-
վազը ստիպել կ'աւալային թրքիկին
ևս ամառալացած։

Եւ այս ամենուն մէջտեղ, մեր արեւ-
նակիցները որ հազար տեսակ մահերով
կը զղահարուին. դիւցաղին մահով, անի-
րաւ բռնաւորի զորի մահով, հայութիւնը
անճիւղելու երգում ըրած և ամբողջ
դիւրութեամբ օգտուելու որոշում տուած
տեսնուն և թուրք գաղաններուն տուած
մահով, Վասպուրականի ու Կովկասի
կողմերը մահկանայն դրօշակը պատուս պա-
տուս ընկելու խոյսյող բռնակներուն մէջ
հերոսաբար ինչո՞ղ զնայեալ մահով, մե-
ր կողմէ թշնամիին բանակներուն մէջ կըռ-
ուելու ատեն ընդունուած մահով, չոր-
ծուած ոճիւրներ պատուհանելու համար
կատուցած կախաղաններու ամօթալից
մահով, դեռ ո'ր մէկն ըսեմ, զինուած
հարկերի կողմէ անդին պատնի դէմ ար-
ձակուած մահով, պատմը կը կամ ան-
տառի ծառի մը ետին պահու ըսած վատ
սրիկայի մը ձեւքէն անվասն կ'ընուած
մահով, Այնպէս և այնպիսի որ տիւղե-
րական այս աղէկներն մէջ՝ որովհետեւ
մեր բարեկամ հօրերը չափազանց զը-
բաղած են հասարակաց թշնամի կոտորելի
խնդի մը բռնաշաղկի հաղցնելու աշ-
խատութեամբ, երկազուստիս վրայ աս-
դին աղիկն ցրուած հայութեան իրեն
իսկ անկ է, անանց վայրկեան մը կոր-
ուցնելու, ընել լինչ... գոնէ կէսը այն
բանին ինչ որ ըրին ու կ'ընեն ճշմար-
տապէս դիւցաղ մէկ քանի փոքրիկ աղ-
դերով...։

Պիտի ընե՞ն. արժանի պիտի ըլլան
այն հայ դիւցաղներուն որ իրենց ա-
րեւին սակարկութիւնը չըրին արդար
դատին ու հայրենիքին ծառայելու հա-
մար, Զենք դիտելու։

անձին վարձելու իրաւունքները, պէս նաեւ եթէ հարկ ըլլայ՝ աճուրթուականները երկարելու, առանց պատասխանատուութեան:

Չափեո՛ւ 20 Յուլի 1915 4-